

Regeringskansliet, Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till: ju.L4@regeringskansliet.se

Remissvar

Datum: 2022-05-23
Er referens: Ju2022/00440
Diarienum: SSM2022-1955
Dokumentnr: SSM2022-1955-2
Handläggare: Anders Verneholt
Telefon: 08-799 43 99

Promemorian Viktigt meddelande till allmänheten – en översyn av VMA-systemet (Ds 2022:1)

Sammanfattning

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) ser positivt på att gällande regler avseende VMA-systemet samlas i en egen lag och förordning.

SSM delar dock inte utredningens slutsats att privata aktörer inte bör få behörighet till VMA-systemet. Vissa radiologiska nödsituationer har extremt snabba förlopp, i vissa fall på minutskala. Detta medför att allmänheten snabbt behöver få information om händelsen och om lämpliga skyddsåtgärder. Förberedelser som t.ex. beredskapszoner, varnings-system och förhandsutdelad information är viktiga för den snabba hanteringen. Vidare är det viktigt att undvika onödiga led med ytterligare aktörer eftersom det ökar risken att viktig tid går förlorad. För de kärntekniska anläggningarna, där en snabb hantering är avgörande, har förberedda meddelanden för olika larmnivåer tagits fram. Därutöver finns det förbestämda larmkriterier för när ett larm ska initieras och rutiner för hur ett larm ska hanteras av de aktörer som har en konkret uppgift att utföra. Motsvarande planeras även för den nya anläggningen European Spallation Source (ESS) i Lund. Det är enligt SSM inte tillräckligt utrett vad det får för konsekvenser om privata aktörer som kärnkraft-verken, bränslefabriken i Västerås och ESS inte har behörighet att begära VMA. SSM anser att en lösning skulle kunna vara att medge undantag för de kärntekniska anläggningarna och ESS.

I det uppdrag som utredningen fått ingår bl.a. att se över om det behöver göras anpassningar av de befintliga kanaler som används för att sända VMA och om möjligheten att sända VMA via sms kan utvecklas. En befintlig kanal för VMA är inomhusvarning via RDS (Radio Data System) där särskilda varningsmottagare delas ut inom beredskapszonerna kring kärnkraftverken som en speciallösning för kärnkraftsolyckor. Trots detta utreds inte utdelningen av RDS-mottagare i utredningen. Frågor som utredningen borde behandlat enligt SSM omfattar bl.a. om något annat land med kärnkraftverk använder RDS-mottagare på samma sätt som Sverige, hur effektivt detta system är, samt om det är lämpligt att använda en speciallösning för sällanhändelser.

Visserligen beskrivs *cell broadcast* delvis i utredningen, men någon slutsats om denna kanal borde införas i Sverige finns inte. *Cell broadcast* skulle kunna utgöra en värdefull kanal för varning av och information till allmänheten i samband med olyckor i kärntekniska anläggningar. SSM anser därför att *cell broadcast* bör utredas vidare. I detta

bör ingå att utreda om *cell broadcast* kan ersätta RDS inom beredskapszonerna kring kärnkraftverken.

Beskrivningen av SSM:s roll angående larm och vilken information som ska delges allmänheten är inte korrekt. Det är länsstyrelsen som har det fulla ansvaret för räddningstjänst vid en radiologisk nödsituation vid en kärnteknisk anläggning medan SSM ger råd om strålskyddsåtgärder och svarar för teknisk rådgivning.

SSM anser att alla signaler i utomhusvarningsystemet borde regleras på ett ställe. Om det inte anges i lagtext så borde det åtminstone ske i förordning eller föreskrift så att det blir tydligt för allmänheten om vad som gäller.

Synpunkter

8.6.3 Skyndsamt information för att förhindra eller begränsa fara eller skada

I VMA-systemet förutsätts att allmänheten skyndsamt nås av varning eller information för att förhindra eller begränsa fara eller skada på människor, egendom eller miljö. Med skyndsamt avses i utredningen inom loppet av några minuter. SSM menar att tiden till dess att ett VMA kan sändas ut vid en kärnteknisk olycka blir längre om personalen på den kärntekniska anläggningen inte själva har befogenhet att begära sändning av ett VMA. Detsamma gäller vid en radiologisk nödsituation på ESS. Ytterligare utredning krävs kring vilka konsekvenser förslaget får om att privata aktörer (som kärnkraftverken, bränslefabriken i Västerås och ESS) inte ska ha behörighet att begära VMA. Se mer under 9.6.2.

9.3.2 Varning och information vid radiologiska nödsituationer

Beskrivningen av SSM:s roll angående larm och vilken information som ska delges allmänheten är inte korrekt enligt myndigheten. SSM ger råd och rekommendationer till berörd länsstyrelse om strålskyddsåtgärder och svarar för teknisk rådgivning men det är länsstyrelsen som har det fulla ansvaret för räddningstjänst vid en radiologisk nödsituation vid en kärnteknisk anläggning.

9.4 Statistik

Att någon enskild kärnteknisk anläggning enligt 2 kap. 4 § LSO inte vid något tillfälle har begärt sändning av VMA under en tioårsperiod är inget argument för att ta bort möjligheten. Kärnkraftsolyckor är sällanhändelser som kan ge katastrofala konsekvenser.

9.6.2 Enskilda aktörers behörighet att begära sändning av VMA

Utredningen framför inte något argument till varför verksamhetsutövaren inte ska tillåtas utlysa VMA i de fall där kriterierna att utlysa larm är accepterade av länsstyrelsen, där länsstyrelsen bestämt vilka skyddsåtgärder som ska vidtas omedelbart och där länsstyrelsen tagit fram den förhandsinformation som ska skickas ut som VMA. Utredningen listar några exempel på tidig information som inte bör skickas ut utan överväganden från länsstyrelsen. Inget av de exempel som tas upp ingår dock i de förberedda meddelande som finns idag. Inomhusvistelse, som är den enda skyddsåtgärd som ska vidtas omedelbart i samband med VMA från ett kärnkraftverk, nämns inte. Utredningen bortser från den tidsfördröjning som varje extra steg i en larmkedja innebär. Någon överprövning av det VMA som verksamhetsutövarna utlyser sker inte av länsstyrelsen. Om länsstyrelsen ska utlysa VMA istället för verksamhetsutövaren innebär detta ett ytterligare steg i larmkedjan, vilket leder till att det kan ta längre tid innan allmänheten varnas. Utredningen framför också att ytterligare ett skäl som talar för att verksamhetsutövarna inte ska tillåtas utlysa VMA är att radio- och tv-företag endast har skyldighet att sända VMA på begäran av en myndighet. Detta fungerar dock väl inom kärnenergiområdet idag.

Det är enligt SSM inte tillräckligt utrett vad det får för konsekvenser om privata aktörer som kärnkraftverken, bränslefabriken i Västerås och ESS inte har behörighet att begära VMA. SSM har erfarenheter från övningar att larmkedjan tar tid och det bör snarare utredas hur man kortar ledtiderna än att lägga till ytterligare ett steg. SSM anser att en lösning skulle kunna vara att medge undantag för de kärntekniska anläggningarna och ESS.

11.4.3 Enskilda aktörers behörighet att aktivera utomhusvarningssystemet

Utredningen föreslår att verksamhetsutövare inte ska få aktivera utomhusvarning. Ett argument som framförs är att varningen måste följas av information. Mallar för de förberedda meddelanden som sänds ut i beredskapszonerna har tagits fram av länsstyrelserna i samverkan med aktuell kärnteknisk anläggning vilket gör att sådan information redan är förberedd. Detta beaktas inte av utredningen.

18.4.2 Information till allmänheten om VMA-systemet

För att utomhusvarning ska fylla sitt syfte med att varna befolkningen måste också befolkningen känna till vad de olika signalerna innebär. Utredningen konstaterar att endast innebörden av beredskapslarm finns reglerat i förordning och att de andra signalerna i utomhusvarningssystemet inte är närmare reglerade. Utredningen pekar också på att det är oklart vem som ansvarar för att definiera dessa i dag. Utredningen föreslår att MSB bör definiera och informera om innebörden av de olika signalerna i systemet. Det kan enligt utredningen ske genom föreskrifter om utomhusvarning eller på annat sätt. I författningsförslaget till ny lag finns i 8 § en hänvisning till att lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap innehåller särskilda bestämmelser om hur beslut om höjd beredskap ska tillkännages.

SSM anser att alla signaler i utomhusvarningssystemet bör regleras på ett ställe och det bör anges hur signalerna låter och vad de innebär. Om det inte anges i lagtext så borde det åtminstone ske i förordning eller föreskrift så att det blir tydligt för allmänheten om vad som gäller.

Övrigt

9.3.2 Varning och information vid radiologiska nödsituationer

Jodtabletter tas inte upp som en av de skyddsåtgärder som ska förberedas inom beredskapszonerna.

I avsnittet görs en hänvisning till en av SSM:s föreskrifter angående larmnivåer på kärnkraftverken. Den definition av larmnivåer som beskrivs är inte längre gällande. Aktuella bestämmelser finns i 8 kap. 4-5 §§ SSMFS 2021:6.

I detta ärende har generaldirektören Nina Cromnier beslutat. Utredaren Anders Verneholt har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också utredaren Elisabeth Tengborn och verksjuristen Mona Karlsson deltagit.

Detta beslut expedieras utan underskrift.

STRÅLSÄKERHETSMYNDIGHETEN

Nina Cromnier

Anders Verneholt